

Elk kind aan boord in het basisonderwijs !

Visietekst : ondersteuning in het basisonderwijs

Niet alle kinderen worden sterren, maar het is onze opdracht om er voor te zorgen dat alle kinderen kunnen schitteren !

Vooraf :

Deze nota is een visietekst die tot stand kwam met vertegenwoordigers van ondersteuners uit verschillende sectoren. Tijdens een infomoment in 2022 werd een oproep gedaan bij alle ondersteunende initiatieven voor het basisonderwijs (kleuter- & lager onderwijs), uit verschillende sectoren om zich te engageren om hier een breed gedragen document van te maken. De nota werd in een coöperatief proces verder ontwikkeld en bijgestuurd door vertegenwoordigers van ondersteunende initiatieven voor het basisonderwijs. We vertrokken van groeps gesprekken gevoerd met actoren uit onderwijs en welzijn over de ervaren behoeften en mogelijke ondersteuning als antwoord op die behoeften en werkten daarop verder in een aantal sessies met het overleg basisonderwijs.

Met de visienota wilden we als ondersteuners uit verschillende sectoren en met diverse expertise, onze kijk brengen op ondersteuning in het basisonderwijs.

We danken allen die hier op vandaag aan hebben meegewerkt en hopen hiermee de basis gelegd te hebben voor sterk ondersteuningswerk dat ten goede komt van alle leerlingen uit het basisonderwijs in Vlaanderen.

Meer weten over of bijdragen aan het overleg basisonderwijs? Neem contact op met Els Jammaers (voorzitter), 0486 41 59 51, ejammaers@arktos.be

Situering :

Verschillende organisaties uit diverse sectoren werden in de voorbije periode gecontacteerd door basisscholen. De basisscholen krijgen vandaag te maken met een 'superdivers' publiek. Een warm leef- en leerklimaat bieden aan alle leerlingen vraagt bijzondere aandacht. Schoolbinding is essentieel voor alle leerlingen om hun talent optimaal te kunnen ontwikkelen.

Scholen zijn op zoek naar initiatieven die hen ondersteunen bij de begeleiding van leerlingen met moeilijk te begrijpen gedrag op school. Als actoren worden we gealarmeerd door de vaststelling en berichten uit de media. Het aantal uitsluitingen en schorsingen van leerlingen uit het basisonderwijs groeide exponentieel in de voorbije jaren. Vanuit een gedeeld engagement en gedeelde verantwoordelijkheid willen we de krachten bundelen. Door onderwijs- en welzijnsactoren dichter bij elkaar te brengen kunnen we uitdagingen voor kinderen met kwetsbaarheden aanpakken.

Uit ondersteunende praktijken in het secundair onderwijs stellen we vast dat de moeilijke schoolloopbaan dikwijls al een aanvang kent in het basisonderwijs. Het is dus een belangrijke indicatie voor een moeilijke schoolloopbaan van een leerling als de basisschoolperiode gekenmerkt wordt door velerlei problemen en vormen van uitsluiting.

Het hebben van een plek in de klas, in een positief en veilig leer- en leefklimaat, is een absolute voorwaarde voor het maken van een positieve studiekeuze. Het is op dit positieve en veilige schoolklimaat dat we als initiatiefnemers de focus leggen en verandering willen brengen.

Een kind dat meermaals te maken krijgt met uitsluiting uit een klas en school, heeft na verloop van tijd nog weinig keuze uit het aanbod van scholen en/of studierichtingen. Uitsluiting kent verschillende oorzaken en heeft nefaste gevolgen op diverse levensdomeinen van het kind. Elk kind heeft het recht om zich welkom en verbonden te (blijven) voelen op school en in de klas. Een kind dat uitgesloten wordt in de basisschool en op jonge leeftijd al op zoek moet naar een nieuwe school, zal met grotere waarschijnlijkheid ook op de nieuwe school problemen stellen. De schoolloopbaan tijdens het basisonderwijs en later ook het secundair onderwijs is dan al gehavend. Het zelfvertrouwen van de leerlingen daalt, ze vinden weinig tot geen aansluiting meer met klas- en/of schoolgenoten, stellen thuis moeilijk gedrag,...

De voorbije jaren werden lokale initiatieven gevraagd door scholen, lokale besturen, CLB voor het inzetten van ondersteuning op de basisschool. De vragen die de organisatoren krijgen zijn van zeer uiteenlopende aard.

We zetten er enkele ter illustratie op een rijtje :

*'Sinds de invoering van het M-decreet werden we op school geconfronteerd met meer leerlingen die **moeilijk te begrijpen gedrag** stellen. Ondanks de ondersteuning van het ondersteuningsnetwerk ondervinden we als leerkrachten toch dat een **klas organiseren** vandaag soms een stuk moeilijker loopt.'*

*'Soms hebben klas, leerkracht en leerling nood aan een ondersteunde pauze. Even tot rust kunnen komen en een bepaalde **stressvolle en gespannen situatie onderbreken** kan ons opnieuw energie bezorgen.'*

*'Kinderen staan vandaag meer dan ooit onder druk. Veel kinderen leven in **complexe gezinssituaties**, meertaligheid, (kans)armoede,... Er ligt op verschillende domeinen een **hoge prestatiedruk** op de individuele leerling.'*

*'De **positie en de autoriteit van de leerkracht** is sterk gewijzigd. Veel leerkrachten spiegelen hun eigen handelen aan een autoriteitsmodel dat weinig ruimte liet voor de mondige leerling, **met mondige ouder**. De klassen zijn bovendien vaak divers. Verschillende **culturen**, diverse gewoontes en gebruiken komen samen in de klas. De impact van **de groepsdynamiek** in de klassen op het leren van de individuele leerlingen is groter dan ooit.'*

***De uitdaging van superdiversiteit** wordt sterk geïllustreerd in volgende quote: 'Ik heb al drie ADHD'ers, een ASS'er een leerling die amper kan lezen en schrijven in mijn klas en nu moet ik dat ook nog doen?! Hoe?!'*

De ondersteuners zijn overtuigd dat via een complementaire en schoolnabije werking op verschillende niveaus, preventieve acties kunnen opgezet worden. De boeiende uitdaging waar we voor staan, inzetten op positieve leeromgevingen (school, klas, speeltijd, naschoolse,...) voor elke leerling, is onze ambitie.

Met medewerking van steden en gemeenten, fondsenwerving, de provincie of tegen betaling door de scholengroep worden vandaag al verschillende klassen, leerlingen en leerkrachten ondersteund. De ondersteuning gebeurt op leerling(en)niveau maar ook leerkrachten en schoolteams krijgen via vorming, coaching en intervisie ondersteuning om de uitdagingen waar ze voor staan op te pakken.

Verschillende van deze noden worden vandaag lokaal door aanwezige actoren opgepakt . Met dit initiatief nemen we de uitdaging in handen om voor het basisonderwijs een concept uit te werken. We ambiëren zo voor het basisonderwijs een aanbod uit te werken dat beschikbaar is voor ieder kind in elke regio van Vlaanderen.

Basisprincipes voor de ondersteuning

- We waarborgen de rechten van kinderen om hun ontplooiing te bevorderen en in bijzondere mate het **recht op onderwijs**.
- **Onderwijsactoren voelen zich ondersteund** in de uitvoering van hun onderwijzende opdracht
- De ondersteuning is gericht op het sociaal-emotioneel **versterken van leerlingen in hun leef- en leeromgeving en op het versterken van basisscholen**. De ondersteuning wordt bij voorkeur georganiseerd binnen de basisschool. Methodiek en invulling zijn **afgestemd** op de behoeften van de school, de leerkracht, de leeftijd van de individuele leerling of leerlingengroep.
- We bieden ondersteuningstrajecten voor klas, leerling en leerkracht(en) en schoolteams en zorgen voor gepaste verbinding.
- Verschillende partners uit diverse sectoren kunnen in samenwerking, vanuit eigen specifieke expertise ondersteunen.
- Ondersteuning wordt zowel **preventief als remediërend** ingezet.
- De focus op het **ontdekken van de eigen talenten en interesses** op school is voor kinderen uit het basisonderwijs essentieel ivm de verdere (school)loopbaan. Keuzes voor een richting in het secundair onderwijs kunnen gebaseerd worden op talenten ipv contextuele verwachtingen.
- We werken als externe partners vanuit een **onafhankelijke positie** samen in een gedeeld netwerk en met gedeelde verantwoordelijkheden. Iedere actor in het partnerschap is evenwaardig en heeft een brugfunctie (verbindende verantwoordelijkheid).
- De ondersteuning heeft de ambitie om leerlingen maximale ontwikkelkansen te garanderen.
- De instap is **toegankelijk, veilig en laagdrempelig** voor alle leerlingen, hun ouders of opvoedingsverantwoordelijken, leerkrachten en netwerkpartners.
- Elke ondersteuning beoogt een **duurzaam effect en het borgen van de ingebrachte expertise** binnen de school.
- We halen kinderen niet extra uit de klas

Doelstelling

ELK KIND AAN BOORD IN HET BASISONDERWIJS !

DOELSTELLING :

De brede omgeving van alle kinderen in het basisonderwijs wordt versterkt en is flexibel en veerkrachtig om met een veranderende en brede maatschappij om te gaan.

De omgeving faciliteert het gedifferentieerd leren, de ontwikkeling van het kind en stimuleert dat elk kind de kansen krijgt om te leren en talenten te ontwikkelen.

ALLE kinderen in het basisonderwijs :

Vanuit preventief oogpunt richten we ons op alle kinderen van het basisonderwijs. Een positief en veilig leer- en leefklimaat is essentieel en komt er door alle actoren en kinderen. We hebben bijzondere aandacht voor kinderen met kwetsbaarheden.

De brede omgeving :

Ondersteuning in het basisonderwijs richt zich op het engagement en de betrokkenheid van alle actoren.

Het kind en het gezin, de opvoedingscontext, vriendjes en klasgenoten, leerkrachten en schoolteams (vrijwilligers op de speelplaats, directie, poetsmedewerkers,...), CLB, ondersteuners, pedagogische begeleidingsdienst, externe hulpverleners, buitenschoolse kinderopvang, vrijetijdsinitiatieven (sport, jeugdwerk,...), lokale overheden, specifieke overheden (agentschappen)...

De omgeving wordt versterkt en is flexibel en veerkrachtig

De omgeving is in staat om uitdagingen, vraagstukken waar geen pasklaar antwoord voor bestaat aan te pakken. Het is belangrijk dat de omgeving samen met het kind, en in diens belang, de weg verder kan zetten na de ondersteuning. Keuzes die gemaakt (moeten) worden bieden altijd kansen op nieuwe mogelijkheden waar mee aan de slag kan gegaan worden. De omgeving is in staat om dit vanuit een kansenscheppend, stimulerend perspectief op maat en in vertrouwen te doen.

Veranderende en brede maatschappij

Tijdens het opgroeien van het kind verandert ook diens fysieke omgeving.

- De buurt waarin het kind zich beweegt, groeit.
- Het kind doet intrede in een digitale omgeving.
- De activiteiten binnen de vrije tijd veranderen.
- Het persoonlijk netwerk van vrienden en kennissen wordt groter.
- Soms verandert ook de gezinssamenstelling.
- De mate van verwachte zelfstandigheid.
- ...

Naarmate het kind ouder wordt, groeit ook de autonomie en wordt de omgeving van het kind complexer en minder transparant. De omgeving wordt breder, wisselt snel en voortdurend.

Met dit vindplaatsgericht, preventief, lokaal aanbod dat erop gericht is om de basisvoorzieningen voor de leerling (en zijn gezin) te versterken, zonder dat het hierbij de regie verliest, merken we op dat we inspelen op de uitdagingen uit de tekst 'vroeg & nabij' (opgroeien 12/21).

Samenwerkingsverbanden & nuttige partnerschappen

Samenwerking maximaliseert de kansen voor alle kinderen.

SAMENWERKING OP NIVEAU VAN HET ONDERSTEUNINGSPROJECT

Door samen te werken leren partijen elkaar beter kennen (taal, werkwijze,...). Deze kennis is noodzakelijk om tot wederzijds begrip en respect te komen. Een goede samenwerking heeft deze basis nodig om via waardering en vertrouwen ten volle te renderen (cfr. de ladder van samenwerking).

Met samenwerking realiseren we expertisedeling tussen alle actoren die ten goede komt van een breder netwerk.

Expertisedeling tussen alle actoren is een belangrijke doelstelling van het project. Scholen, leerkrachten, ondersteunende partners, ouders, opvoedingsverantwoordelijken,... en bovenal de kinderen zelf, stellen hun knowhow en kennis ter beschikking van elkaar in het belang van elk kind. Elke actor engageert zich om complementair te werken en werkzame factoren te integreren in de eigen werking als dit tot groei leidt. Dit vraagt een open en moedige houding, denken in mogelijkheden, en biedt ons de kans om in vraag te stellen wat we gewoonlijk, of uit gewoonte doen.

Samenwerking is noodzakelijk om het aanbod voor elk kind beschikbaar te maken. Het CLB als draaischijffunctie en andere actoren gaan in nauw overleg en realiseren op deze manier vlotte interventies.

Het integraal werken en domeinoverschrijdend samenwerken biedt kansen om in elke actie beschikbare en diverse expertise snel in te zetten en op elkaar af te stemmen zodat er gefocust en doelgerichte ondersteuning kan geboden worden.

SAMENWERKING OP NIVEAU VAN KINDEREN/LEERLINGEN

Omdat we duurzame effecten beogen met de ondersteuning willen we de verantwoordelijkheid delen in een netwerk van partners. Typerend voor een kind uit het basisonderwijs is de afhankelijkheid van het volwassen netwerk. Openheid om de stem van kinderen een volwaardige plek te geven is de verantwoordelijkheid van de volwassen ondersteunende actoren.

Per traject werken we mee aan de uitdaging om met een complementair partnerschap een aanbod op maat uit te werken.

Primaire partners uit het onderwijslandschap

Essentiële partners (decretaal verankerd) zijn bij elke ondersteuning betrokken. Het engagement van deze partners wordt bij de opstart geconcretiseerd en geformaliseerd in een begeleidingsplan.

- Basisscholen (leerkrachten, directie, zorgleerkracht,...)
- CLB
- Ouders/opvoedingsverantwoordelijken

We betrekken actoren uit het 'persoonlijk' netwerk van het kind (klasgenoten, leerkracht, familie, vrienden, vrije tijd en sport,...) waar nodig en wenselijk, om de impact van de begeleiding te verhogen.

Aanvullende partnerschappen

Afhankelijk van het begeleidingsplan betrekken we doelgericht verschillende andere diensten en actoren bij de begeleiding, ondersteuning en nazorg.

- Pedagogische begeleidingsdiensten
- Ondersteuningsnetwerken
- Brugfiguren - brugfuncties
- Lerend netwerk Samen tegen Schooluitval
- Lerend netwerk jeugdhulp- onderwijs
- Welzijnsactoren (bv kind & gezin, dagcentra, gezinsondersteuning voorzieningen, huis v/h kind, ...)
- Naschoolse kinderopvang
- LOP basisonderwijs
- wijkactoren
- ...

Inhoud

Een begeleiding of traject richt zich naar de leerling(en), de school (scholengemeenschap) en de bredere context. Het aanbod naar deze componenten is **een gecombineerd aanbod** (gedeelde verantwoordelijkheid). Het begeleiden van een leerling of een (klas)groep, het ondersteunen van een ouder, opvoedingsverantwoordelijke, leerkracht, leerkrachtenteam of een onderwijsinstelling en het betrekken van de bredere context is niet los van elkaar te zien en leidt tot een betere outcome. De inzichten en signalen delen met de brede omgeving kan resulteren in acties die alle leerlingen uit de basisschool ten goede komen.

De school en de leerlingen kunnen rekenen op een kwaliteitsvolle en maatgerichte ondersteuning zodat de leerling zijn schoolloopbaan positief kan voortzetten. De ondersteuning bevindt zich in het continuüm van heel preventieve acties, tot af en toe eens uit de schoolcontext, als rustpunt. Het behouden en versterken van de band tussen school en leerlingen is fundamenteel. De ondersteuning werkt vanuit preventief en remediërend oogpunt. Ze is bereikbaar, lokaal en complementair aan de onderwijsinstelling, ouders, opvoedingsverantwoordelijken, het CLB, het ondersteuningsnetwerk en andere relevante partners (vb. brugfiguren).

Bij een ondersteuning binnen basisonderwijs maken we verbinding met de wijk waarbinnen de school zich situeert, met als doel het verbreden van de leef- en leeromgeving van de leerlingen.

Vertrekkend vanuit de krachten en door het inbrengen van complementaire expertise, werken we ondersteunend aan de onderwijsinstelling en in afstemming met andere betrokken diensten vb. PBD. Om te kunnen inspelen op de diversiteit van de vragen, is het **aanbod breed en flexibel**. Om dit te waarborgen, wordt er voor de ondersteuning **met verschillende aanbieders samengewerkt**. Elke organisator heeft zijn eigenheid en biedt niet noodzakelijk alle componenten aan.

Positieve begeleiding van leerlingen <i>Acties gericht op leerlingen en klasgroepen</i>	Schoolondersteuning <i>Interventies gericht op leerkrachten, schoolteams</i>	De school en zijn omgeving. <i>Acties gericht op de verbinding tussen school en omgeving</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Individuele begeleiding / contextbegeleiding • Begeleiding in groep • Diverse leeromgevingen (intern en extern) • Herstelgericht werken • Verbindende activiteiten in de school. • rustpunten organiseren. 	<ul style="list-style-type: none"> • Remediërende en preventieve interventies • Vorming • Ontwikkeling en procesbegeleiding • Supervisie • Coöperatieve coaching • schoolinrichting en -organisatie 	<ul style="list-style-type: none"> • Verbindende activiteiten tussen en met school- en wijkactoren (vb. gemachtigde opzichters,...) • De school binnen een gemeente • De school als actor binnen zijn structuur (koepel, scholengemeenschap)